

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน พ.ศ. 2475 มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่กลุ่มผู้ก่อการทั้งหลายได้มีโอกาสออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ มีโอกาสได้รับแนวความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และนำความคิดดังกล่าวมาใช้ในประเทศ มีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองทั้งหมดก็ตาม แต่ก็นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองที่สำคัญของไทย การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศมิได้เพิ่งเริ่มต้นขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ยาวนานถึง 64 ปี นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปการปกครองและปรับปรุงประเทศในคานต่าง ๆ ให้ทันสมัย เพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งกำลังขยายอิทธิพลทางการเมืองอยู่ในเอเชียขณะนั้น จนถึงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2475

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ ได้มีการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อยังต่างประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย และนักเรียนเหล่านั้นต่างก็กลับเข้ามารับราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ปัญหาที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาค้นคว้าคือ นักเรียนเหล่านั้นถูกส่งออกไปในลักษณะใดและวิธีการเช่นไร มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างในการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ ผลการเล่าเรียนของนักเรียนเป็นอย่างไร และเมื่อกลับเข้ามารับราชการแล้วนักเรียนเหล่านั้นสามารถนำความรู้กลับมาใช้

ประโยชน์ทั้งที่มุ่งหมายไว้หรือเปล่า และที่สำคัญคือ นักเรียนที่กลับมาแล้วได้รับแนวความคิดทางการเมืองกลับเข้ามาอย่างน้อยเพียงใด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงพยายามหาคำตอบหรือข้อสรุปโดยการศึกษาอย่างละเอียด นับตั้งแต่สภาพพื้นฐานความต้องการของประเทศ วิธีการคัดเลือก การจัดการศึกษา ผลและปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวทางของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศในแต่ละสมัย อันจะชี้ถึงนโยบายของแต่ละกระทรวงในเรื่องนี้ และจะมีผลต่อการกลับเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในที่สุด

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ผู้เขียนได้วางวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานและมูลเหตุของความต้องการกำลังคนภายในประเทศ เพื่อใช้สำหรับปรับปรุงประเทศในสมัยนั้น ซึ่งนำไปสู่การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษานโยบายและวิธีการในการส่งนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงและทุนกระทรวงต่าง ๆ ไปศึกษาต่อต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาผลและปัญหาของการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ อันจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในสมัยต่อมา

ส่วนขอบเขตของการวิจัยนั้น ผู้เขียนมุ่งศึกษาการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ นับตั้งแต่ต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ พ.ศ. 2411 จนถึงที่สุดการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชใน พ.ศ. 2475

ความแนวทางนี้คือ ศึกษาวัตถุประสงค์ในการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ วิธีการคัดเลือก การจัดการศึกษาให้แก่นักเรียน ตลอดจนผลและปัญหาอันเกิดจากการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศในแต่ละรัชกาล ทั้งนี้เพื่อจะให้เห็นถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศในส่วนที่นักเรียนทุนเหล่านี้ได้กลับมาปฏิบัติหน้าที่ราชการในหน่วยงานต่าง ๆ

วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

ในการเขียนและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้ใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) จากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ทั้งที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว และยังมีได้พิมพ์เผยแพร่ รวมทั้งเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประเภทหนังสือและวิทยานิพนธ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ คือ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ แผนกเก็บเอกสารของกระทรวงต่าง ๆ ห้องสมุดหนังสืองานศพ วิทยาลัยนิเวศวิทยา และห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่ง โดยใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. เพื่อความกระจ่างในนโยบายและวิธีการส่งนักเรียนทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่เริ่มมีการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศอย่างเป็นทางการเป็นลำดับ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปี ๒๕๓๖ **พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว**
2. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตลอดจนการนำความรู้กลับมาทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

3. เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการศึกษาเรื่องการส่งนักเรียนไทยไปต่างประเทศ

ข้อจำกัดของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การศึกษาเรื่องการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศนี้ เป็นเรื่องซึ่งยังมีใคร่ผู้ใดเคยศึกษาโดยละเอียดมาก่อน ผู้เขียนกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติในการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศในแต่ละสมัยได้ชัดเจนขึ้น โดยมุ่งศึกษากันกว่าจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก และได้ประสบกับปัญหาหลายประการ อันถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ กล่าวคือ

1. ข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสาร เนื่องจากขอบเขตการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ค่อนข้างกว้าง และมุ่งใช้การวิจัยจากเอกสารเป็นหลัก จึงประสบปัญหาเกี่ยวกับเอกสารเป็นอันมาก เพราะเอกสารของกระทรวงต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ซึ่งเก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาตินั้น ที่จัดได้ว่ามีเอกสารมากและค่อนข้างสมบูรณ์ คือ กระทรวงศึกษาธิการ (อักษรย่อ ศธ.) และกระทรวงการต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่านั้น (อักษรย่อ ร.5 ท.49) นอกนั้นกระจัดกระจายอยู่ในแทบทุกแห่งที่มีอยู่ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และส่วนใหญ่ขาดความสมบูรณ์ ผู้เขียนต้องศึกษาค้นคว้าจากแผนกเก็บเอกสารของกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งบางแห่งก็มิได้ให้ความสำคัญแก่เอกสารเก่า ๆ เป็นเหตุให้การเก็บรักษาเอกสารไม่เป็นระบบเท่าที่ควร จนถึงกับไม่สามารถค้นคว้าได้ และเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งสำหรับบางกระทรวงที่ยังคงจัดและสงวนเรื่องการไปศึกษาต่อต่างประเทศของนักเรียนไทยเป็นเอกสารลับที่ไม่อาจ

เปิดเผยได้ ทั้ง ๆ ที่ระยะเวลาว่างเลยมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม กระทรวง
ที่ผู้เขียนต้องขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอนุญาตให้ผู้เขียน เข้าค้นคว้าข้อมูลที่จัด
ไว้อย่างเป็นระบบ สะดวกแก่การค้นคว้าศึกษา คือ กระทรวงยุติธรรม แต่เป็นที่น่า

เสียดายที่หนังสือสารนิพนธ์ของนักเรียนบางคนได้หายไปจากแผนกงานเก็บเอกสาร
โดยเจ้าหน้าที่ผู้รักษาไม่ทราบ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงยัง
มิใช่ข้อสรุปที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดเกี่ยวกับเรื่องการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ
อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปได้บ้างหากมีการค้นพบเอกสารเพิ่มเติมภายหลัง

2. ขาดตัวเลขที่แน่นอนเกี่ยวกับงบประมาณและค่าใช้จ่าย ในการส่ง
นักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่า การ
ลงทุนเพื่อการศึกษาและผลที่ประเทศจะได้รับนั้นเหมาะสมและคุ้มค่าหรือไม่
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจชี้ให้เห็นการใช้งบประมาณของประเทศเพื่อการนี้ได้อย่าง
ชัดเจน เพราะในงบประมาณของกระทรวงต่าง ๆ และงบประมาณของกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติ มิได้แยกค่าใช้จ่ายในการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ
ไว้ ในการศึกษารังนี้จึงจำเป็นต้องใช้การประมาณจากเอกสารเท่าที่พบ

3. รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งได้รวบรวมไว้เป็น
ภาคผนวกของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นเพียงการรวบรวมจากเอกสารชั้นต้น และ
เอกสารชั้นรองเท่าที่ค้นพบเท่านั้น แต่ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนและผลการเรียน
ของแต่ละคน อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่องการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่าง
ประเทศในแต่ละสมัยได้นั้น ยังไม่อาจรวบรวมได้สมบูรณ์ครบถ้วน เพราะข้อจำกัด
ในค่านเอกสาร

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

- หจช. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
- กค. เอกสารเขียนเดิม กระทรวงการต่างประเทศ
- กษ.(ใหม่) เอกสารกระทรวงเกษตราธิการ ที่ยังไม่ได้จัด
หมวดหมู่ขณะที่ผู้เขียนทำการค้นคว้าใน พ.ศ. 2520
ปัจจุบันใช้อักษรย่อว่า กส.
- ค. เอกสารกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
- ค. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ
- บ. เอกสารเบ็ดเตล็ด
- ม. เอกสารกระทรวงมหาดไทย
- รล. เอกสารกรมราชเลขาธิการ
- ศ. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ
- ศช. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีใ้แยกตามรัชกาล
- สบ.2 เอกสารส่วนพระองค์สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณเจ้าคณะสงฆ์
- F.O. Foreign Office จาก British Public
Record Office ซึ่งเก็บไว้ที่สถาบันไทยคดีศึกษา

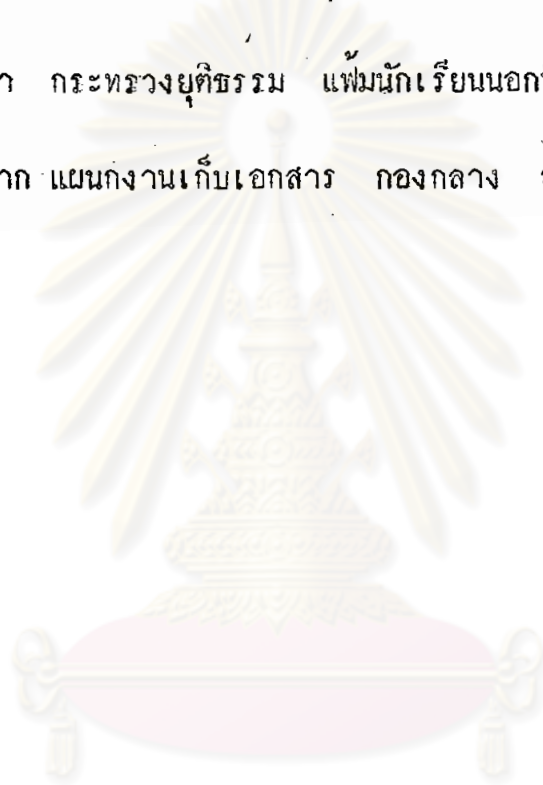
ร.5 เอกสารรัชกาลที่ 5

ร.6 เอกสารรัชกาลที่ 6

ร.7 เอกสารรัชกาลที่ 7

และที่อ้างว่า กระทรวงยุติธรรม แพ้มนักเรียนนอกที่ . . . เรื่องที่ . . .

คือ เอกสารที่ค้นคว้าจาก แผนกงานเก็บเอกสาร กองกลาง กระทรวงยุติธรรม.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย